

בס"ד, ט"ז אדר א' התשפ"ד

בבא קמא דף קט"ו – תקנת השוק, הצלת ממון חברך על ידי ממונך

מושגים:

- מתנות כהונה נגזלות –
רב יוסף מסביר שהחידוש בדין של רב, שכהן יכול לתבוע זרוע לחיים וקיבה גם מהגזלן בגלל ש'מתנות כהונה נגזלות', ולא אומרים שבגלל שהן מתנת שמיים, הם נחשבים כל הזמן של הכהן, והוא יכול לתבוע רק ממי שהן אצלו כראע כלומר מהקונה.
- תקנת השוק –
חז"ל תיקנו שאדם שקנה במקום מפורסם בשוק, ולא ידע שהחפץ גנוב, בעל החפץ לא יוכל לגבות ממנו את החפץ מבלי לשלם. (תקנת השוק קיימת גם בדין הישראלי, ומטרתה לאפשר חיי מסחר תקינים, שמתבססים על אמון של הקונים).
- עקל בית הבד קשור עליה –
עקל בית הבד עשוי כמין קופה מסורגת כעין רשת, ואחר שסחטו הזיתים נותנים הגפת בתוכו, ומניחים עליו דבר מכביד להוציא הנשאר (רע"ב). רבי ירמיה אצלינו אומר שאם על חבית שנשברה קשור עקל, הדבש או היין נוטף לאט, ולכן הוא לא הפקר.
- ניתן להציל על ידי הדחק –
והגמ' מסבירה את הברייתא שכש'ניתן להציל על ידי הדחק' כלומר, יש ספק אם יצליח להציל את היין מהחבית כי זה קשה, לכתחילה לא יפריש תרומה, ואם הפריש התרומה תופסת.
- אין הכרעה שלישית מכרעת –
רבי ישמעאל בן ר"י, בתחילת הדף הבא רצה להכריע בבית **כב"ה** שאפשר להזהר ביין של תרומה שלא לאוכלו וובשדה **כב"ש**, אבל אמרו לו 'אין הכרעה שלישית מכרעת', לא ניתן להכניס דעה שלישית, שמוסיפה חילוק **שב"ה וב"ש** לא התייחסו אליו, כי הם לא חילקו בכלל בין בית לשדה.

שאלות:

- יהושע קנה מיצובישי מסוחר מכוניות, התברר שהיא גנובה, האם יהושע צריך להחזיר אותה לבעלים שלה?
הגמ' מביאה מחלוקת אמוראים כשהגנב כבר מכר את הגניבה, וידוע מי הגנב, ממי הבעלים תובעים את הגניבה,
 - רב בשם רבי חייא** אמר 'הדין עם הראשון', כלומר צריך לתבוע מהגנב. (ואם הוא תובע מהקונה הוא צריך להחזיר לו את מחיר הקניה).
 - רבי יוחנן בשם רבי ינאי** אמר 'הדין עם השני', כלומר הבעלים יכול לתבוע מהקונה. והקונה הוא שצריך לתבוע את הגנב.
הגמ' מביאה ארבעה אמוראים שמסבירים את המחלוקת בצורות שונות,
 - רב יוסף** אמר **שרב ור"י**, לא חולקים, ושניהם סוברים את הדין של **רבי חסדא**, שכל עוד הבעלים לא התייאש, הוא יכול לבחור לדון עם הראשון (הגנב), או עם השני (הקונה). כי החפץ נחשב שהוא עדיין ברשות בעליו. **ורב** דיבר כשהמכירה

היתה לאחר ייאוש הבעלים, ור"י דיבר כשהמכירה קדמה לייאוש, ולכן החפץ לא שייך לקונה.

- **אביי** סובר ש**רב** חולק על הדין של **רב חסדא**, ולכן גם לפני ייאוש ניתן לתבוע רק את הגנב. ור"י מסכים עם **ר"ח**.
אביי מוכיח ש**רב** חולק על **ר"ח**, מכך ש**רב** הסביר משנה בחולין, שכשהטבח באיטליז, מוכר ושוקל לקונה את המעיים לפי משקל, ובתוכם הקיבה שהיא מתנת כהונה. הדין עם הטבח, כלומר הטבח גזל את הכהן שלא מתייאש ממתנות כהונה, והכהן צריך לתבוע דוקא אותו ולא את הקונה.
(**רב יוסף** דוחה את ההוכחה ומסביר שהכוונה של **רב** שהדין אף עם הטבח עם מי שיבחר הכהן, **כר"ח** והחידוש הוא שמתנות כהונה נגזלות), וניתן לתבוע אותן מהגזלן, ולא אומרים שבגלל שהן מתנת שמיים, הם נחשבים כל הזמן של הכהן, והוא יכול לתבוע רק ממי שהן אצלו כלומר מהקונה).

- **רב זביד** מסביר את המחלוקת ש**רבי יוחנן** סובר שאם קודם היה שינוי הרשות ואח"כ ייאוש, הגזילה לא נקנית. כי צריך קודם ייאוש, ולכן אפשר לתבוע את שניהם. ואילו **רב** סובר שגם במקרה הזה, הקונה קנה והגזל לא יכול לתבוע ממנו.

- **רב פפא** מסביר שהם נחלקו האם חז"ל תיקנו {תקנת השוק}, שאדם שקנה במקום מפורסם בשוק, ולא ידע שהחפץ גנוב, בעל החפץ לא יוכל לגבות ממנו את החפץ מבלי לשלם לו. (תקנת השוק קיימת גם בדין הישראלי, ומטרתה לאפשר חיי מסחר תקינים, שמתבססים על אמון של הקונים). לדעת **רבי יוחנן** תיקנו תקנת השוק, להגן על הקונה. ולכן מדובר על דינו של **הקונה** עם ה'שני', כלומר עם בעה"ב והוא צריך לקבל ממנו כסף החזר על החפץ. לדעת **רב** דינו של הקונה עם 'הראשון', כלומר, הקונה צריך לתבוע כסף מהגנב, אחרי שהשיב את הגניבה לבעליה.

2. זהבה כנען קנתה שני ציורים בשוק הפשפשים ב 250 ש"ח, התברר שהם נגנבו מתערוכה בארה"ב ושויים 115000 דולר, האם היא צריכה להחזירם? (מבוסס על מקרה אמיתי)

הגמ' מקשה על התרוץ ש**רב** לא סובר שתיקנו תקה"ש, שהרי **רב הונא** תלמידו חייב את בעל הגלימה שנגנבה, לשלם לקונה, סימן שתיקנו תה"ש. הגמ' מתרצת שזה מקרה מיוחד כי הגנב היה חנן בישא ולא ניתן להוציא ממנו כסף כי הוא אדם אלים, ולכן זה נחשב שהגנב איננו.

(**רבא** אמר שאם מדובר על גנב מפורסם לא עשו תקה"ש, וחנן בישא שעשו בו תקה"ש, כי הוא לא היה מפורסם כגנב, אלא מפורסם כאדם רע.)

תקה"ש מבוססת על כך שהקונה קנה בתום לב, וסמך על מסחר הוגן, ולא סמך אישית על הגנב. ולכן הגמרא אומרת שאם במקום למכור, הגנב שילם בגניבה חוב שלו, תקה"ש לא תגן על המלוה. המלוה הלוה לגנב ללא קשר לגניבה, והמלוה או החנוני צריך להשיב את הגניבה בחינם.

אם בשעת ההלוואה הגנב נתן משכון גנוב, אם המשכון שווה יותר מכסף ההלוואה, עשו תקנת השוק, כי המלוה הסתמך על המשכון הגנוב הזה. אבל אם המשכון שווה בדיוק לגובה ההלוואה נחלקו האמוראים, האם עשו תקה"ש, כשהשאלה היא האם המלוה סמך על המשכון. (**רבא** פסק הלכה שרק בפירעון חוב או הקפה לחנוני לא עשו תקה"ש, כי רק במקרים האלו המלוה או החנוני בודאות לא סמכו על החפץ הגנוב.)

הגמ' מביאה שני מעשים,

○ אבימי חמיו של **רבינא**, קיבל גלימא גנובה מהלוח שלוחה ממנו 4 זוזים, ואז הלוח לו עוד 4 זוזים. **רבינא** פסק שהגלימה מהוה משכון על ההלוואה הנוספת ולגביה חלה תקה"ש. אבל **רב כהן** הקשה שאולי הגלימה מהוה פירעון ההלוואה הראשונה, והמלוח האמין לו להלוואה השניה כמו בפעם הראשונה, וכך פסק **רבי אבהו**.

○ אדם מנרש גנב ספר ומכר אותו ב 80 זוז לאדם מפפונא, שמכר אותו ב 120 לאדם ממחוזא. והגנב נתפס. **אביי** אמר שהבעלים של הספר, יתן לאחרון 80 זוז שזה הסכום ששילם הפפונאי לגנב ויקבל את ספרו לפי תקה"ש, ושהאחרון יגבה עוד 40 מהפפונאי. אבל **רבא** אמר שאם הגנו על הפפונאי שקנה מגנב ומחזירים לו 80, ק"ו שצריך להגן על המחוזאי האחרון שקנה מהקונה שלפניו. ולכן בעל הספר צריך לשלם 120 לאחרון, וללכת לפפונאי ולגבות ממנו את ה 40 שהוא הרויח במכירה לאחרון. ולתבוע את הגנב על שאר ה 80.

3. אביתר שפך את היין שלו בשביל להציל את הדבש של בנימין שנשפך, האם בנימין צריך לשלם לו על אבדן היין?

המשנה אומרת שלאביתר במקרה הזה מגיע רק שכר עבודה וכלים, משום שבנימין אומר לו שהוא נהג לפני משורת הדין וקיים מצוה, ואין שכר מצוות בעוה"ז, ורק אם הוא התנה מראש עם בנימין שהוא לא מעוניין לנהוג לפני משורת הדין אז הוא מקבל גם את מחיר הפסד היין.

הגמ' מקשה מדוע אביתר לא זכה בדבש הרי הדבש נחשב הפקר, כי הוא הולך ממילא לאיבוד, כמו שאומרת הברייתא שלא ניתן להפריש תרומה מחביות שנשברות והיין שלהם הולך לאיבוד, ושאלם הפריש זה לא נחשב תרומה.

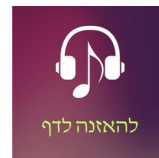
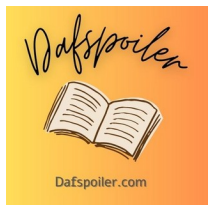
הגמ' מתרצת כמו שתירץ **רבי ירמיה** בהמשך הדף, שמדובר שהחבית נוטפת לאט, כי {עקל בית הבד קשור עליה} שזו קליעת רשת שבתוכה שמים את הזיתים לדריכה ובברייתא החבית שבורה והולכת לאיבוד.

הגמ' מקשה על הברייתא מברייתא אחרת שאומרת שאם בדיעבד הפריש תרומה זה נחשב תרומה, והגמ' מגיעה למסקנה, שבברייתא השניה {ניתן להציל על ידי הדחק} כלומר, יש ספק אם הוא יצליח להציל כי זה קשה, ולכן לכתחילה לא יפריש תרומה, ואם הפריש התרומה תופסת.

הגמ' דנה בפירוט בברייתא נוספת שמשמע ממנה שאפילו במקום הפסד חבית יין של תרומת מעשר טמאה שנשברה, או שיש חשש שנחש הטיל בה ארס, אפשר להפריש תרומה לכתחילה מחבית אחת על חברותיה הטמאות. כאן תירץ **רבי ירמיה** כשעקל בית הבד קשור עליה. ולכן זה לא הפסד מידי. (והגמ' דנה גם כיצד אפשר להיפטר מארס הנחש על ידי מסנת).

(ולשיטת **רבי נחמיה** מדובר דוקא על חבית של דמאי, כי אחרת אסור להפריש אפילו מטמא על טמא.)

הגמ' מסבירה גם מדוע הברייתא איפשרה להפריש על יין, אבל על שמן לא, ומגיעה למסקנה, שמשמן טמא שנועד למאור, אפשר להיזהר של יבוא לידי תקלה ושלא יאכלו אותו הכהנים בשוגג, על ידי שישים אותו בכלי מאוס. אבל בין של תרומת מעשר

טמאה, אי אפשר להיזהר כי הוא נועד לזילוף וריח טוב ולכן לא שמים אותו בכלי מאוס. והשאלה האם חוששים לתקלה שמא יבוא לאכול את התרומה, נתונה במחלוקת תנאים בין **ב"ה וב"ש**, שב"ש מחמירים, (**ורבי ישמעאל בן ר"י**), רצה להכריע בתחילת הדף הבא, בבית **כ"ה** שאפשר להזהר ובשדה **כ"ש**, אבל אמרו לו {אין הכרעה שלישית מכרעת}, לא ניתן להכניס דעה שלישית, שמוסיפה חילוק שב"ה וב"ש לא התייחסו אליו, כי הם לא חילקו בכלל בין בית לשדה).